

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI
O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING
JIZZAX FILIALI

**ZAMONAVIY INNOVATSION
TADQIQOTLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
VA RIVOJLANISH
TENDENSIYALARI:
YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR
RESPUBLIKA ILMIY-TEXNIK
ANJUMAN MATERIALLARI
TO'PLAMI**

**15-16-MAY
2026-YIL**

**Google
Scholar**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

**ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB
MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR
VA ISTIQBOLLAR**

*mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami
(2026-yil 15-16-may)*

JIZZAX-2026

6. OECD. (2021). Tourism Trends and Policies. Paris: OECD Publishing.
7. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi hisobotlari (2023).

MOLIYAVIY BOZOR ISHTIROKCHILARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION SHAROITNING AHAMIYATI

Hotamqulova Madina Sanjar qizi

Samarqand Iqtisodiyot va Servis Instituti

“Moliya” kafedrası tayanch doktoranti

Khotamkulova18madina@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada moliyaviy bozor ishtirokchilarining faoliyat samaradorligini oshirishda innovatsion sharoitning o‘rni va ahamiyati ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilingan. Raqamli texnologiyalar, sun‘iy intellekt va moliyaviy texnologiyalarning bozor infratuzilmasiga ta’siri o‘rganilib, innovatsion muhitning bozor ishtirokchilari uchun yaratayotgan yangi imkoniyatlari yoritib berilgan. Maqolada xorijiy va milliy tajribalar asosida innovatsion ekotizimning shakllanishi, uning samaradorlik ko‘rsatkichlariga ta’siri hamda kelajakdagi rivojlanish istiqbollari bo‘yicha ilmiy xulosalar berilgan.

Kalit so‘zlar: moliyaviy bozor, innovatsion sharoit, raqamli transformatsiya, moliyaviy texnologiyalar, sun‘iy intellekt, samaradorlik.

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida moliyaviy bozorlar mamlakat iqtisodiy taraqqiyotini ta‘minlovchi muhim mexanizm sifatida xizmat qiladi. Globallashuv jarayonlarining chuqurlashishi, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va raqamli iqtisodiyotning shakllanishi moliyaviy bozor ishtirokchilari oldiga yangi talab va vazifalarni qo‘ymoqda. Bunday sharoitda bozor ishtirokchilarining faoliyat samaradorligini oshirishda innovatsion muhitning roli tobora ortib bormoqda [1].

Innovatsion sharoit moliyaviy bozorda yangi mahsulotlar, xizmatlar va biznes modellarini joriy etish, operatsion xarajatlarni kamaytirish hamda mijozlarga ko‘rsatiladigan xizmatlar sifatini yaxshilash imkoniyatini yaratadi. Shu sababli, innovatsion sharoitning moliyaviy bozor ishtirokchilari faoliyatiga ta’sirini ilmiy asosda o‘rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi [2].

Moliyaviy bozorlardagi innovatsion jarayonlar va ularning samaradorlikka ta’siri masalasi xorijiy va milliy iqtisodchi olimlar tomonidan keng o‘rganilgan. J. Shumpeter o‘zining innovatsiyalar nazariyasida iqtisodiy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida yangiliklarni kashf etish va joriy etishni ko‘rsatib bergan. Uning fikricha, innovatsion faoliyat bozor ishtirokchilariga raqobatbardosh ustunlik yaratish imkonini beradi [3].

M. Porter tomonidan ishlab chiqilgan raqobatbardoshlik nazariyasida ham innovatsion muhit muhim o‘rin tutadi. Olim ta’kidlashicha, kuchli innovatsion ekotizimga ega bo‘lgan davlatlar va kompaniyalar moliyaviy bozorlarda yetakchi mavqega ega bo‘ladi [4]. R. Solou esa texnologik taraqqiyotning iqtisodiy o‘shishga ta’sirini miqdoriy jihatdan asoslab, innovatsiyalarning makroiqtisodiy ahamiyatini ko‘rsatib bergan [5].

Milliy iqtisodchi olimlar tomonidan ham moliyaviy bozorlardagi innovatsion jarayonlar bo‘yicha jiddiy ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Sh. Abdullayeva moliyaviy texnologiyalarning bank tizimi samaradorligiga ta’sirini o‘rganib, raqamlashtirishning ahamiyatini asoslagan [6]. N. Jumaev esa moliyaviy bozor infratuzilmasini takomillashtirish yo‘nalishlarini ilmiy tahlil qilgan [7].

Moliyaviy bozor ishtirokchilari sifatida banklar, sug‘urta tashkilotlari, investitsiya fondlari, broker va diler kompaniyalari, depozitariylar hamda bozor regulyatorlari faoliyat yuritadi. Bu ishtirokchilarning samaradorligi ko‘plab omillarga bog‘liq bo‘lib, ularning eng muhimlaridan biri innovatsion sharoit hisoblanadi.

Innovatsion sharoit deganda yangi g‘oyalar, texnologiyalar va mahsulotlarni yaratish, joriy etish hamda tarqatish uchun zarur bo‘lgan institutsional, infratuzilmaviy, intellektual va moliyaviy resurslar majmuasi tushuniladi. Bunday muhit moliyaviy bozor ishtirokchilariga quyidagi imkoniyatlarni taqdim etadi.

Birinchidan, raqamli texnologiyalarning rivojlanishi moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish tezligini sezilarli darajada oshirgan. Blokcheyn texnologiyasi, bulutli hisoblash va katta hajmdagi ma’lumotlarni qayta ishlash texnologiyalari bozor ishtirokchilariga transaksiya xarajatlarini kamaytirish va xizmatlar sifatini oshirish imkonini bermoqda [8].

Ikkinchidan, sun’iy intellekt va mashinali o‘rganish algoritmlari moliyaviy tahlil, risklarni baholash va investitsion qarorlar qabul qilishda yangi imkoniyatlarni ochmoqda. Tadqiqotlar ko‘rsatishicha, sun’iy intellekt texnologiyalarini qo‘llayotgan banklar o‘z daromadlarini o‘rtacha hisobda yigirma besh foizgacha oshirishga erishganlar [9].

Uchinchidan, moliyaviy texnologiyalar sohasining rivojlanishi an’anaviy moliyaviy xizmatlar bozorida tub o‘zgarishlarni keltirib chiqarmoqda. Mobil to‘lovlar, raqamli hamyonlar, peer to peer kreditlash platformalari va kraudfanding tizimlari mijozlarga moliyaviy xizmatlarga kirish imkoniyatini sezilarli darajada kengaytirgan [10].

To‘rtinchidan, innovatsion sharoit moliyaviy bozor ishtirokchilarining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Yangi texnologiyalarni joriy etayotgan kompaniyalar bozorda yetakchi mavqega ega bo‘lib, mijozlar bazasini kengaytirish va daromadlarni oshirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Beshinchidan, innovatsion muhit moliyaviy inklyuziya darajasini oshirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Raqamli texnologiyalar yordamida ilgari moliyaviy xizmatlardan

foydalanish imkoniyatiga ega bo'lmagan aholi qatlamlari ham bu xizmatlardan foydalana boshlagan [11].

O'zbekiston Respublikasida ham moliyaviy bozorda innovatsion sharoitni yaratish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. Markaziy bank tomonidan ishlab chiqilgan raqamli bank xizmatlari konsepsiyasi, milliy to'lov tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora tadbirlar va moliyaviy texnologiyalar sohasini rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan normativ hujjatlar bunga misol bo'la oladi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra [12], O'zbekiston banklarining raqamli xizmatlardan foydalanuvchi mijozlari soni so'nggi besh yil ichida o'n baravar ko'paygan. Bu ko'rsatkich mamlakatda raqamli moliyaviy xizmatlar bozori jadal rivojlanayotganidan dalolat beradi.

Xulosa qilib aytganda, olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsion sharoit moliyaviy bozor ishtirokchilari faoliyat samaradorligini oshirishda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Zamonaviy raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va moliyaviy texnologiyalarning bozor infratuzilmasiga joriy etilishi bozor ishtirokchilariga yangi imkoniyatlar yaratadi, ularning raqobatbardoshligini oshiradi va xizmatlar sifatini yaxshilaydi.

Moliyaviy bozor ishtirokchilari faoliyat samaradorligini oshirish maqsadida quyidagi tavsiyalarni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Birinchidan, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va kengaytirish bo'yicha davlat dasturlarini amalga oshirish lozim. Ikkinchidan, moliyaviy texnologiyalar sohasidagi tadbirkorlikni qo'llab quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish zarur. Uchinchidan, malakali kadrlarni tayyorlash tizimini takomillashtirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. OECD. Financial Markets, Insurance and Pensions: Digitalisation and Finance. Paris: OECD Publishing, 2022. 145 p.
2. World Bank. Digital Financial Services and the Future of Finance. Washington: World Bank Group, 2023. 89 p.
3. Schumpeter J. The Theory of Economic Development. Cambridge: Harvard University Press, 1934. 255 p.
4. Porter M. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1990. 855 b.
5. Solow R. Technical Change and the Aggregate Production Function // Review of Economics and Statistics. 1957. № 39. p. 312-320.
6. Abdullayeva Sh. Moliyaviy texnologiyalarning bank tizimi samaradorligiga ta'siri. Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. 198 b.
7. Jumaev N. Moliyaviy bozor infratuzilmasini takomillashtirish yo'nalishlari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. 2022. № 4. 45-56 b.

8. Tapscott D., Tapscott A. Blockchain Revolution. New York: Portfolio Penguin, 2018. 384 b.
9. McKinsey Global Institute. The State of AI in Financial Services. New York: McKinsey and Company, 2023. 67-b.
10. Arner D., Barberis J., Buckley R. The Evolution of Fintech: A New Post Crisis Paradigm // Georgetown Journal of International Law. 2016. № 47. p. 1271-1319.
11. Demircuc Kunt A., Klapper L. The Global Findex Database 2021. Washington: World Bank, 2022. 21- b.
12. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimi taraqqiyoti bo'yicha hisobot. Toshkent, 2024.

ZAMONAVIY JAMIYATDA SUN'IY INTELLEKT: INSON HAYOTINI O'ZGARTIRAYOTGAN AQLLI TEXNOLOGIYA

Yusupov Behzod Ismoil o'g'li

begzody231@gmail.com

Mamarahimov Odiljon Akbar o'g'li

odilmamaraximov0@gmail.com

Majitov Niyozxon Orifxon o'g'li

24niyozxonmajitov@gmail.com

Sharipov Bexrusbek Safarboy o'g'li

bsharipov909@gmail.com

O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya. Ushbu maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining zamonaviy jamiyatdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda sun'iy intellektning ta'lim, tibbiyot, xizmat ko'rsatish va kommunikatsiya sohalarida qo'llanilishi hamda uning inson faoliyatini yengillashtirishdagi roli yoritiladi. Shuningdek, texnologiyaning tezkor tahlil, avtomatlashtirish va qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirish imkoniyatlari ko'rsatib o'tiladi. Maqolada sun'iy intellektning afzalliklari bilan birga axborot xavfsizligi, algoritmik xatoliklar va mehnat bozoriga ta'siri kabi muammolar ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida sun'iy intellekt jamiyat rivojlanishida muhim innovatsion omil ekani asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, mashinaviy o'rganish, chuqur o'rganish, algoritmlar, avtomatlashtirish, raqamli texnologiyalar, aqlli tizimlar, axborot xavfsizligi, innovatsion rivojlanish, zamonaviy jamiyat.

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar rivojlanib, sun'iy intellekt (SI) jamiyatning turli sohalariga keng joriy etilmoqda. Sun'iy intellekt inson tafakkuriga xos bo'lgan fikrlash, o'rganish va tahlil jarayonlarini kompyuter tizimlari orqali